

5 Úmrtnost

V roce 2023 zemřelo téměř 113 tisíc obyvatel Česka, což představovalo meziroční pokles o 6,2 % nesený zejména pokračujícím snižováním úmrtnosti na covid-19. Naděje dožití při narození meziročně vzrostla, u mužů na 76,9 let (nárůst o 0,7 roku) a u žen na 82,8 let (nárůst o 0,8 roku). Kojenecká úmrtnost byla v roce 2023 mírně nižší než o rok dříve, hodnoty 2,2 promile dosáhla ale již i v roce 2021. Nejčastější příčinou smrti zůstalo některé z onemocnění oběhové soustavy s 43,7 tisíci zemřelými, druhé místo patřilo i v roce 2023 novotvarům s 27,9 tisíci úmrtími (první dvě místa příčin smrti jsou dlouhodobě stabilní). Počet úmrtí na covid-19 se významně snížil a v seřazení podle kapitol MKN-10 zaujal až 12. pozici.

Rok 2023 byl druhým rokem v pořadí, kdy po pandemii covidu-19 počet zemřelých výrazněji poklesl. Počet 112 795 úmrtí odpovídá stavu z let 2018 a 2019 a představuje meziroční úbytek o 7 424 úmrtí (relativně o 6,2 %). Během poslední dekády, tedy mezi roky 2014 a 2023, došlo naopak k nárůstu počtu zemřelých (o 7 130, relativně o 6,7 %), což reflektuje dlouhodobější vývoj – počet úmrtí má v Česku s určitými meziročními výkyvy rostoucí trend již od roku 2007, hlavně vlivem změn věkového složení populace (v letech 2020 a 2021 k vyšším počtům zemřelým významně přispěl i covid-19)

Úmrtí mužů tvoří standardně větší část zemřelých, jejich běžný podíl se pohybuje v rozmezí 50–51 %, čemuž odpovídal i rok 2023 s 51,4 % úmrtí na straně mužů, tj. 58 030 zemřelých mužů a 54 765 žen. Přitom v druhé polovině minulého desetiletí byl podíl mužů na úmrtích lehce vyšší než v jeho první půli. I nárůst počtu úmrtí mezi krajními roky 2014 a 2023 evidujeme u mužů markantnější než u žen – o 8,0 % (4 290 úmrtí), u žen došlo ke zvýšení o 5,5 % (2 840 úmrtí). S tím v korespondenci pokles počtu zemřelých mezi roky 2022 a 2023 byl nižší u mužů než u žen – o 5,5 % versus 6,9 % (o 3 374 méně zemřelých mužů a o 4 050 žen). V průběhu poslední dekády se sedmdesátíky stávají silné ročníky narozených ze čtyřicátých let 20. století, přičemž míra úmrtnosti mužů je vyšší než míra úmrtnosti žen i v tomto seniorském věku.

Sezónnost úmrtnosti

Tab. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí, 2014–2023

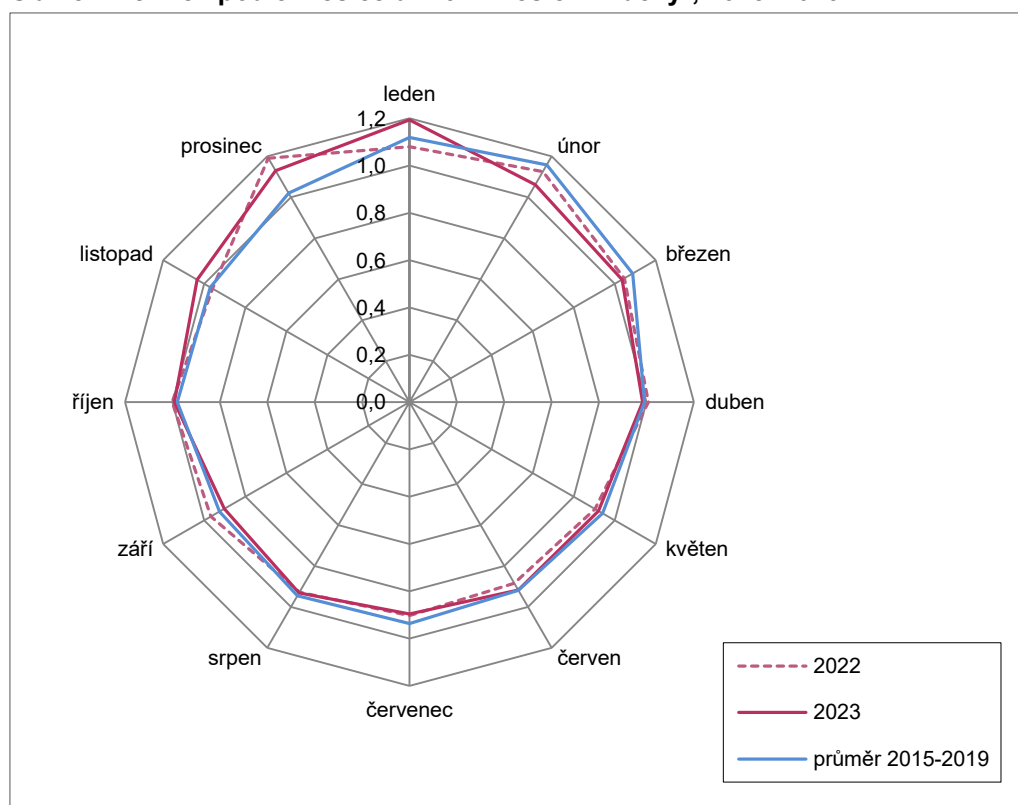
Měsíc úmrtí	2014	2017	2020	2022	2023	Průměr let 2015-2019	Rozdíl 2023 a průměr 2015-2019	Rozdíl 2023 a 2022
Zemřelí celkem	105 665	111 443	129 289	120 219	112 795	111 130	1 665	-7 424
Leden	9 127	12 359	10 226	11 034	11 440	10 571	869	406
Únor	8 276	10 009	9 802	10 388	9 185	9 945	-760	-1 203
Březen	9 332	9 649	10 219	10 695	9 925	10 272	-347	-770
Duben	8 654	8 751	9 279	9 963	9 122	9 059	63	-841
Květen	8 604	8 921	8 795	9 236	8 816	8 887	-71	-420
Červen	8 243	8 399	8 847	8 748	8 509	8 402	107	-239
Červenec	8 779	8 367	9 178	9 219	8 580	8 845	-265	-639
Srpen	8 443	8 655	9 379	9 477	8 929	8 924	5	-548
Září	8 579	8 583	9 459	9 564	8 362	8 457	-95	-1 202
Říjen	9 130	9 410	14 189	10 232	9 510	9 253	257	-722
Listopad	8 592	8 857	15 751	9 491	9 594	8 876	718	103
Prosinec	9 906	9 483	14 165	12 172	10 823	9 637	1 186	-1 349

Počty zemřelých v jednotlivých měsících roku jsou v Česku provázány s ročními obdobími, respektive častějším výskytem respiračních onemocnění v zimní sezóně, popřípadě v menší míře také s vlnami veder v letních měsících. Standardně tak k nejvyšším počtům úmrtí dochází v zimních měsících roku a březnu,

k nejnižším pak od května do září. I měsíční počty úmrtí v roce 2023, které se pohybovaly od 8 362 úmrtí v září po 11 440 úmrtí v lednu, si zachovaly toto typické rozložení, najdeme ale určité odchylky od průměru let 2015–2019³³. V lednu roku 2023, kdy doznívala chřipková epidemie z prosince 2022, zemřelo o 8,2 % (o 869 úmrtí) více osob než v průměrném lednu z let 2015–2019 (při celkovém ročním zvýšení počtu úmrtí o 1,5 %, tj. o 1 665), v únoru a březnu pak naopak méně (o 7,6 %, respektive o 3,4 %). Znatelně více osob v meziměsíčním porovnání s lety 2015–2019 zemřelo také koncem roku 2023 – v prosinci o 12,3 % (o 1 186 úmrtí), v listopadu o 8,1 %. V souvislosti s celkově nižším počtem úmrtí mezi lety 2022 a 2023 počet zemřelých meziměsíčně klesl v případech všech kalendářních měsíců s výjimkou ledna a listopadu, relativně nejvýrazněji v září, únoru a prosinci (o 12,6 % až 11,1 %).

Měsíční index (očistěný o nestejný počet dní v kalendářních měsících) porovnávající měsíční počet zemřelých konkrétního měsíce s průměrným měsícem daného roku, byl v roce 2023 stejně jako absolutní počty zemřelých nejvyšší v lednu (1,19) a prosinci (1,13). V těchto měsících a v listopadu přesahoval i index pro jmenované měsíce v průměru let 2015–2019. Nejnižší měsíční indexy zemřelých evidujeme v roce 2023 v červenci a září (0,90), které byly spolu s únorovým a březnovým indexem nižší než jim odpovídající měsíční indexy pro období let 2015–2019.

Obr. 5.1 Zemřelí podle měsíce úmrtí – měsíční indexy*, 2015–2023

* Měsíční index vypovídá o vztahu měsíčního počtu zemřelých k průměrnému měsíci daného roku. Jedná se o očistěný index (přepočten na stejný počet dnů v měsíci).

Věkové složení zemřelých

Okolo 80–85 % zemřelých v letech 2014–2023 představovali senioři ve věku 65 let a starší. Jejich zastoupení na úhrnu zemřelých mírně rostlo až do roku 2020 (na 84,5 %), poté o necelý procentní bod pokleslo a následně stagnovalo, přičemž v roce 2023 tvořily osoby 65leté a starší 84,1 % zemřelých, tj. 94 875 úmrtí. Úmrtí žen jsou do věkové skupiny 65 a více let kumulována ještě výrazněji než úmrtí mužů, v roce 2023 ze všech zemřelých žen jich bylo 89,7 % ve věku 65 a více let, mezi muži byli zastoupeni ze 78,8 %. Necelou polovinu všech úmrtí v poslední dekádě představovali starší senioři ve věku 80 a více let,

³³ Roky 2020 a 2021 jsou pro porovnání opomínuty z důvodu jejich atypičnosti dané probíhající epidemií onemocnění covid-19.

když se jejich podíl držel kolem 45 %, jen v roce 2021 klesl na 42,7 % a v roce 2023 dosáhl 45,3 % (absolutně 51 101 úmrtí). Podíl úmrtí osob o desítku let starších, tedy ve věku 90 a více let, v letech 2014–2023 většinou mírně rostl (s výjimkou let 2021 a 2023) z 11,4 % na 14,6 %, resp. 14,8 % v roce 2022 (16 512 úmrtí v roce 2023). Obě tyto skupiny starších seniorů jsou z hlediska četnosti úmrtí větší u žen než u mužů; v roce 2023 byli 80 a víceletí zastoupeni mezi zemřelými ženami z 57,0 %, kdežto mezi zemřelými muži jen z 34,3 %, ve věku 90 let a více šlo o podíly 21,4 % na straně žen a pouze 8,2 % na straně mužů. Nárůst počtu úmrtí mezi krajními roky dekády mají na svědomí pouze seniorské věkové skupiny, relativně nejvýrazněji právě 90letí a starší, v případě úmrtí v mladších věkových skupinách nastal naopak pokles počtů.

Úmrtí ve věku 15–64 let tvořila v letech 2014–2023 celkem 15,2 % až 19,6 % všech zemřelých, přičemž nejvyššího podílu bylo dosaženo na počátku období, v dalších letech jejich zastoupení pravidelně klesalo k minimu v roce 2020, následoval nepatrný nárůst a stagnace. V roce 2023 tak v produktivním věku zemřelo 15,6 % obyvatel, tj. 17 560 osob. Mezi muži jsou úmrtí 15–64letých zastoupena významně častěji než mezi ženami, v roce 2023 představovala 20,9 % úmrtí mužů a 10,0 % úmrtí žen. Dětská úmrtí, respektive zemřelí do 14 let, se v Česku vyskytují minimálně, představují méně než 0,5 % zemřelých. Ač v absolutních počtech dochází k více úmrtím na straně chlapců než dívek, v minulém desetiletí zemřelo v jednotlivých letech o 21 až 93 více chlapců, v relativním zastoupení na celku úmrtí podle pohlaví nejsou markantní rozdíly.

Tab. 5.2 Zemřelí, 2014–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zemřelí celkem	105 665	112 920	112 362	129 289	139 891	120 219	112 795
v tom ve věku: 0 -14	421	454	463	397	406	397	360
15-64	20 746	19 280	18 793	19 648	22 493	18 567	17 560
65+	84 498	93 186	93 106	109 244	116 992	101 255	94 875
Zemřelí muži	53 740	57 273	57 339	66 599	73 522	61 404	58 030
v tom ve věku: 0 -14	241	246	262	236	239	209	194
15-64	14 232	13 169	12 750	13 428	15 426	12 656	12 109
65+	39 267	43 858	44 327	52 935	57 857	48 539	45 727
z toho 80+	17 444	18 714	19 001	23 034	23 422	20 855	19 902
z toho 90+	3 313	4 122	4 402	5 328	5 431	5 063	4 773
Zemřelé ženy	51 925	55 647	55 023	62 690	66 369	58 815	54 765
v tom ve věku: 0 -14	180	208	201	161	167	188	166
15-64	6 514	6 111	6 043	6 220	7 067	5 911	5 451
65+	45 231	49 328	48 779	56 309	59 135	52 716	49 148
z toho 80+	30 053	32 142	31 463	36 642	36 354	33 762	31 199
z toho 90+	8 751	11 191	11 286	13 365	12 919	12 673	11 739

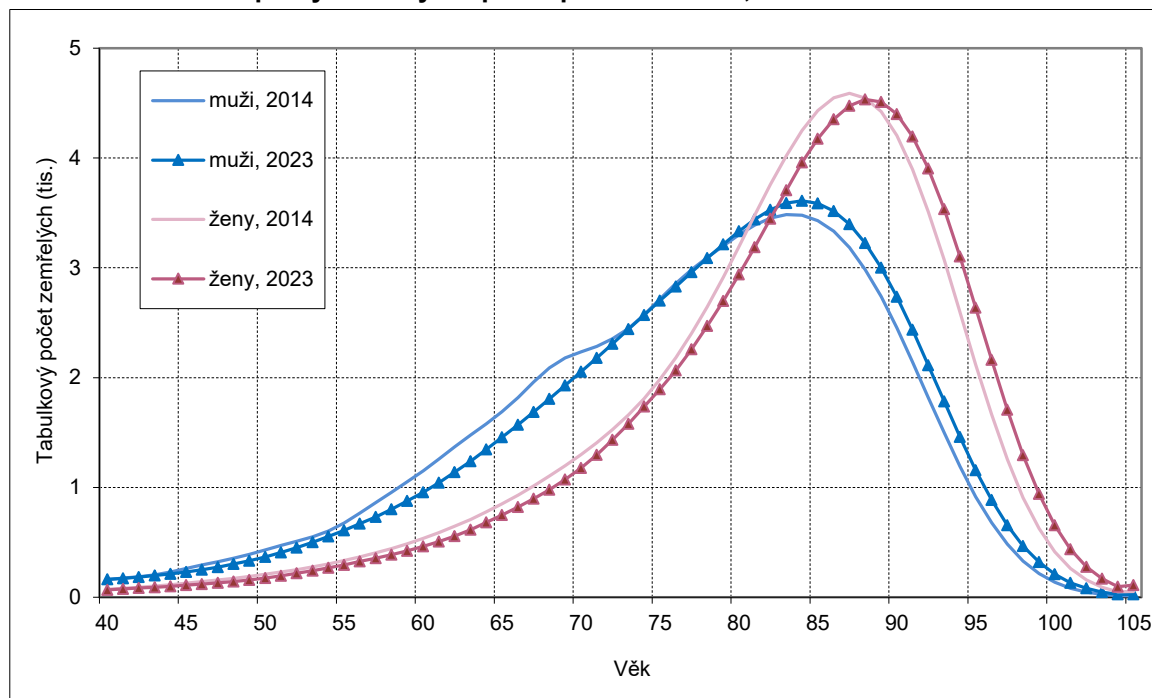
Vliv věkové struktury populace, zejména posun početně slabších/silnějších generací do vyššího věku, který vedle úrovně úmrtnosti také ovlivňuje věkovou strukturu zemřelých (hlavně její vývoj v čase) eliminují například ukazatele úmrtnostních tabulek. Tabulkové počty zemřelých uvádí, kolik by v jednotlivých věcích při zachování pravděpodobností úmrtí daného roku zemřelo osob, pokud by počáteční velikost generace byla vždy stejná.

Mezi lety 2014 a 2023 nastal u obou pohlaví posun těžiště úmrtnosti do vyššího věku, což charakterizuje méně tabulkových počtů úmrtí v nižším věku (hodnoceno od věku kolem 40 let, neboť počty úmrtí v nižších věcích jsou díky velmi nízké úmrtnosti v nich rozkolísané) a vyšší počet úmrtí ve vyšším věku na konci desetiletí. K pravidelně vyšším počtům úmrtí v roce 2023 než v roce 2014 docházelo u mužů od věku 79 let, u žen od věku 89 let. O rok se u obou pohlaví posunul také modální věk (věk nejvyššího počtu úmrtí), na 84

let u mužů a 88 let u žen³⁴. Stejná Trend posunu tabulkových počtů zemřelých do vyššího věku je zřejmá i mezi lety 2019 a 2023 (i 2022 a 2023), z čehož (a z pozitivního vývoje úrovně úmrtnosti – viz dále) vyplývá, že vývoj úmrtnosti v posledních dvou letech již vyrovnal a překonal negativní vlivy epidemie covidu-19.

Z hlediska odlišností mezi muži a ženami platí, že počty tabulkových úmrtí žen jsou, a to dlouhodobě, kumulována nejen do vyššího věku, ale také užšího věkového intervalu, zatímco u mužů je interval nejvyššího počtu úmrtí širší a s nižším vrcholem (obr. 5.2).

Obr. 5.2 Tabulkové počty zemřelých* podle pohlaví a věku, 2014 a 2023

* Ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře.

Míry úmrtnosti podle věku

Rok 2023 přinesl meziroční pokles měr úmrtnosti prakticky napříč celým věkovým spektrem. Z pohledu pětiletých věkových skupin³⁵ došlo k jejich snížení pravidelně ve skupinách od 45–49 let u mužů a od 35–39 let u žen, přičemž věkové kategorie dětského a mladšího dospělého věku s velmi nízkou (a tudíž v čase kolísavou) úmrtností lze v tomto porovnání pominout. Snížení úmrtnosti v téměř celém rozsahu věkové struktury je patrné i z porovnání měr úmrtnosti z let 2014 a 2023 – z relevantně vysokých měr úmrtnosti pouze míra úmrtnosti žen 90letých a starších byla v roce 2014 nižší (nepatrně) než v roce 2023.

Nejvýraznější snížení měr úmrtnosti mezi krajními roky desetiletí nastalo v absolutním vyjádření u mužů i žen ve věkové skupině 85–89 let (o 11 úmrtí na tisíc osob stejného věku u mužů a o 19 u žen) a věkové skupině 80–84 let. Meziroční snížení měr úmrtnosti je nejpatrnější v o pětiletku vyšší věkové skupině 90 let a více – u mužů o 25 úmrtí na tisíc osob stejného věku, u žen o 24; věkové skupiny osmdesátníků se drží na dalších pozicích.

³⁴ Pro srovnání, pokud vezmeme reálnou populaci Česka a reálné počty zemřelých ovlivněné početností jednotlivých generací, byl v roce 2023 modální věk při úmrtí mužů o 8 let nižší, tj. 76 let, žen o 2 roky vyšší, tj. rovných 90 let.

³⁵ Míry úmrtnosti pro věkové skupiny jsou definované jako počet zemřelých v dané věkové skupině na 1 000 obyvatel stejného věku.

Tab. 5.3 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví (na 1 000 obyvatel), 2014–2023

Věková skupina	Muži							Ženy						
	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0	2,8	2,7	2,9	2,7	2,6	2,3	2,3	2,1	2,4	2,2	1,8	1,8	2,0	1,9
1–4	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10–14	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15–19	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
20–24	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
25–29	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
30–34	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
35–39	1,2	1,3	1,2	1,3	1,5	1,4	1,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5
40–44	2,0	1,9	1,8	1,9	2,1	1,9	2,0	0,9	0,8	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9
45–49	3,4	3,0	3,0	3,0	3,6	3,1	2,9	1,7	1,5	1,5	1,6	1,8	1,5	1,4
50–54	5,5	5,6	5,3	5,5	6,5	5,1	4,8	2,6	2,4	2,3	2,6	2,9	2,5	2,2
55–59	9,6	8,6	8,3	9,0	10,7	8,4	8,2	4,3	4,0	4,0	4,3	4,9	4,0	3,8
60–64	16,1	15,1	14,9	16,0	18,9	14,2	13,0	7,0	7,2	7,0	7,0	8,4	6,7	5,9
65–69	25,1	24,0	23,2	25,6	29,3	23,1	21,4	11,4	11,2	10,7	11,5	13,7	10,5	10,2
70–74	35,9	36,7	35,5	40,7	46,5	36,7	33,2	18,6	18,9	18,0	20,0	23,2	18,3	17,2
75–79	56,6	54,5	53,6	64,3	72,5	56,7	52,0	33,4	31,6	31,7	35,5	39,0	32,8	29,8
80–84	93,2	90,6	88,1	106,3	108,6	91,1	84,4	65,0	61,7	59,3	69,1	69,8	61,5	54,9
85–89	159,0	154,8	154,4	182,9	184,9	164,5	148,0	126,0	124,5	119,1	135,0	135,5	120,9	107,5
90+	278,4	269,9	271,2	313,9	328,3	301,8	276,6	237,3	248,8	242,5	281,3	271,6	263,9	239,8
Celkem*	10,4	11,0	10,9	12,6	14,2	11,6	10,9	9,7	10,3	10,2	11,6	12,5	10,7	9,9

* Tzv. hrubá míra úmrtnosti uvedená v řádku „celkem“ je definovaná jako podíl zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva daného roku (v promile) a z nemalé části je ovlivněna věkovou strukturou žijící populace, takže při pokračujícím populačním stárnutí nemá pro porovnání vývoje úmrtnosti v delším časovém horizontu (i místně) dobrou vypovídací schopnost.

Kojenecká úmrtnost

Počet kojeneckých úmrtí, tj. úmrtí dětí do jednoho roku věku, ke kterým došlo v roce 2023, je historickým minimem Česka. Je samozřejmě spoluvytvářen i značným snížením počtu živě narozených dětí, přesto 200 loni zaznamenaných kojeneckých úmrtí znamenalo i snížení kojenecké úmrtnosti na hodnotu 2,2 ‰. Meziročně tak počet úmrtí kojenců klesl o 30 a kojenecká úmrtnost o 0,1 promilového bodu. Při porovnání let 2014 a 2023 bylo úmrtí dětí do jednoho roku věku o 63 méně a kojenecká úmrtnost se snížila o 0,2 promilového bodu. Zatímco počet kojeneckých úmrtí klesl rokem 2023 již posedmý v řadě, kojenecká úmrtnost v poslední dekádě spíše oscilovala kolem hodnoty 2,4 ‰ (hodnoty 2,2 ‰ dosáhla i v roce 2021).

Tab. 5.4 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost, 2014–2023

	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	263	292	288	249	246	230	200
v tom ve věku: 0 dnů	45	58	48	63	54	36	48
0–6 dokončených dnů	115	123	109	134	109	87	84
7–27 dokončených dnů	57	64	66	38	43	38	41
0–27 dokončených dnů	172	187	175	172	152	125	125
28–364 dokončených dnů	91	105	113	77	94	105	75
Kojenecká úmrtnost* celkem	2,4	2,6	2,6	2,3	2,2	2,3	2,2
v tom ve věku: 0 dnů	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,5
0–6 dokončených dnů	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	0,9	0,9
7–27 dokončených dnů	0,5	0,6	0,6	0,3	0,4	0,4	0,4
0–27 dokončených dnů (novorozenecká úmrtnost)	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4	1,2	1,4
28–364 dokončených dnů (ponovorozenecká úmrt.)	0,8	0,9	1,0	0,7	0,8	1,0	0,8

* Počet zemřelých v daném věku na 1 000 živě narozených dětí.

Mezi lety 2022 a 2023 bylo méně jen ponovorozeneckých úmrtí (děti starší čtyř týdnů), novorozeneckých úmrtí (do 28 dnů věku dítěte) byl stejný počet. Obdobně klesla jen ponovorozenecká úmrtnost (z 1,0 ‰ na

0,8 ‰) a novorozenecká úmrtnost naopak vzrostla (z 1,2 ‰ na 1,4 ‰). Mezi krajními roky desetiletí, 2014 a 2023, se snížil počet novorozeneckých i ponovorozeneckých úmrtí (o 47 a 16), kojenecká úmrtnost klesla jen ve své složce novorozenecké (z 1,6 ‰ na 1,4 ‰).

Naděje dožití (střední délka života)

Střední délka života, nebo-li počet let, kterých mají osoby narozené v roce 2023 naději se dožít při zachování měr úmrtnosti tohoto roku, se v roce 2023 pro muže i ženy poměrně výrazně zvýšila. Meziroční nárůst byl u mužů o 0,7 roku na 76,9 let, u žen o 0,8 roku na 82,8 let, což jsou hodnoty vyšší než v roce 2019 (76,3 a 82,1 let) a příznivý vývoj úmrtnostních podmínek posledních dvou let tak nejen vyrovnal negativní dopad epidemie covidu-19 v letech 2020 a 2021, ale i navázal na pozitivní vývoj před covidovou pandemií. Mezi krajními roky desetiletí tak došlo k nárůstu střední délky života o 1,2 roku u mužů (z 75,7 na 76,9 let), respektive o 1,1 roku u žen (z 81,7 na 82,8 let).

Tab. 5.5 Naděje dožití ve vybraných věcích podle pohlaví, 2014–2023

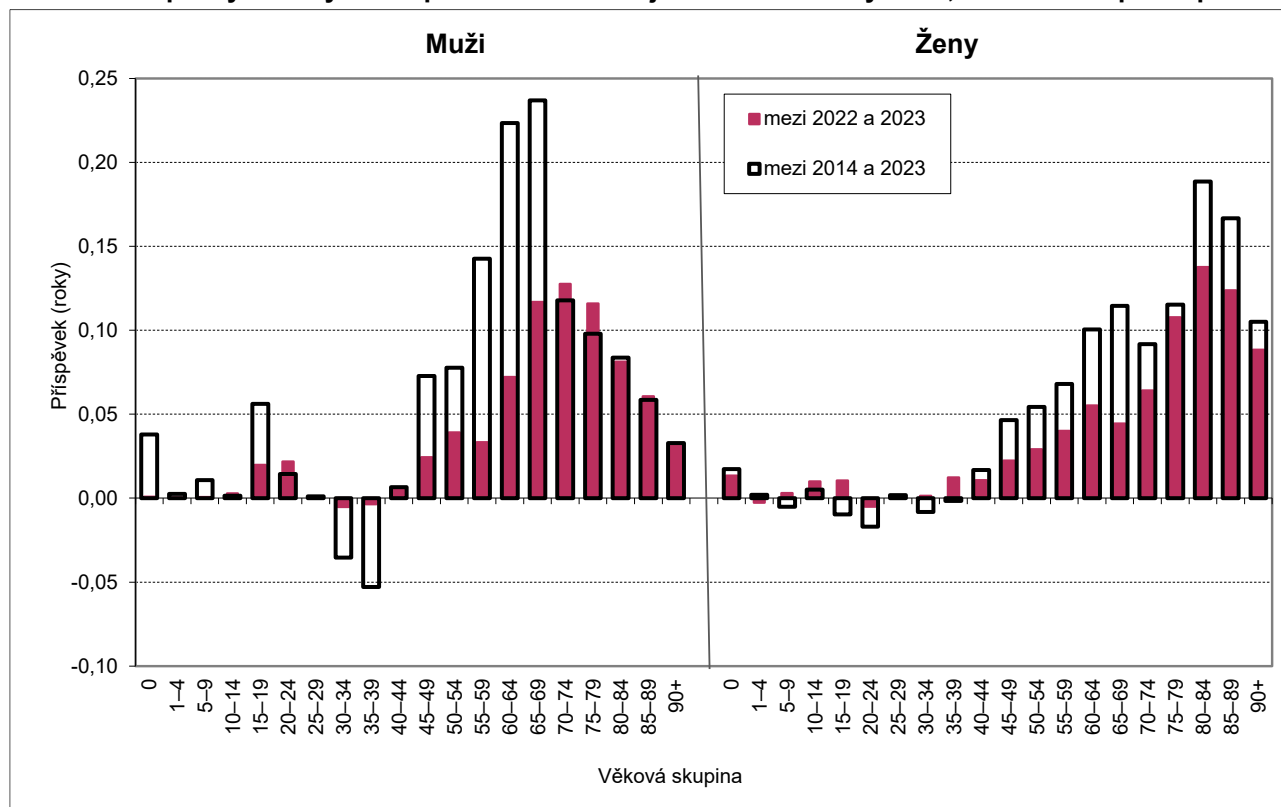
Věk	Muži							Ženy						
	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0	75,7	76,1	76,3	75,3	74,1	76,1	76,9	81,7	81,9	82,1	81,4	80,5	82,0	82,8
20	56,2	56,5	56,8	55,7	54,5	56,5	57,3	62,1	62,2	62,5	61,7	60,8	62,4	63,1
30	46,5	46,9	47,2	46,0	44,8	46,9	47,6	52,2	52,4	52,6	51,8	51,0	52,5	53,3
40	37,0	37,4	37,6	36,5	35,3	37,4	38,1	42,4	42,6	42,8	42,0	41,2	42,7	43,5
50	27,8	28,2	28,4	27,3	26,2	28,2	28,9	32,9	33,0	33,3	32,5	31,8	33,2	33,9
60	19,5	19,8	20,0	18,9	18,0	19,8	20,5	23,8	23,9	24,2	23,4	22,8	24,1	24,8
65	15,9	16,1	16,3	15,2	14,5	16,1	16,7	19,6	19,7	19,9	19,2	18,6	19,8	20,4
70	12,7	12,9	13,0	12,0	11,4	12,7	13,3	15,6	15,7	15,9	15,1	14,8	15,8	16,3
80	7,2	7,4	7,4	6,6	6,5	7,2	7,5	8,5	8,6	8,8	8,2	8,2	8,7	9,2

K meziročnímu nárůstu naděje dožití při narození žen v roce 2023 i mezi roky 2014 a 2023 přispěly nejvýrazněji věkové skupiny osmdesátnic, konkrétně vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách 80–84 let a 85–89 let, a to mezi roky 2022 a 2023 o 0,26 roku z celkových 0,8 roku (tj. 34 % z celkového meziročního zvýšení), mezi roky 2014 a 2023 o 0,36 roku z celkových 1,1 roku (tj. 34 %). V případě mužů je situace různorodější. Meziročně zaznamenáváme nejvyšší příspěvek ke zvýšení naděje dožití u věkových skupin kolem 70 let – snížení úmrtnosti ve věku od 65 let do 79 let přispělo nárůstem o 0,36 roku z celkového zvýšení o 0,7 roku (tj. 48 %) mezi roky 2022 a 2023, když maximální příspěvek připadl na věkovou skupinu 70–74letých (nárůst o 0,13 roku). Oproti tomu mezi krajními roky dekády se na zvýšení střední délky života mužů nejvíce podílel pokles úmrtnosti šedesátníků. Vývoj úmrtnosti ve věkových skupinách 65–69 let a 60–64 let přinesl mezi roky 2014 a 2023 zvýšení o 0,46 roku z celkových 1,2 roků (tj. 39 % z celkového zvýšení mezi okraji desetiletí).

Rozdíl ve střední délce života mužů a žen odpovídal v roce 2023 hodnotě z roku 2022, činil 5,9 roku a nevymyká se ani ostatním rokům desetiletí, kdy se pohyboval mezi 5,8–6,0 roky (s výjimkou většího rozdílu v letech 2020 a 2021). K určitému posunu ale dochází ve výši příspěvku jednotlivých věkových skupin k diferenci naděje dožití mezi muži a ženami. Zatímco v roce 2014 ji z více než dvou pětín tvořila rozdílná úmrtnost mužů a žen ve věkových skupinách v rozmezí 60 až 74 let (vůbec nejvyšší příspěvek u 65–69letých 0,91 roku z celkových 6,0 roku), v roce 2023 to byla, v obdobné váze (téměř 2/5 rozdílu naděje dožití při narození), rozdílná úmrtnost v rozmezí 65 až 79 let (vůbec nejvíc přispěli 70–74letí ve výši 0,80 roku z celkových 5,9 roku). Přitom všechny věkové skupiny od 70 let a výše se v roce 2023 podílely na diferenci naděje dožití podle pohlaví výrazněji než v roce 2014 a od věkové skupiny 75–79 let byla vyšší i absolutní hodnota příspěvku.

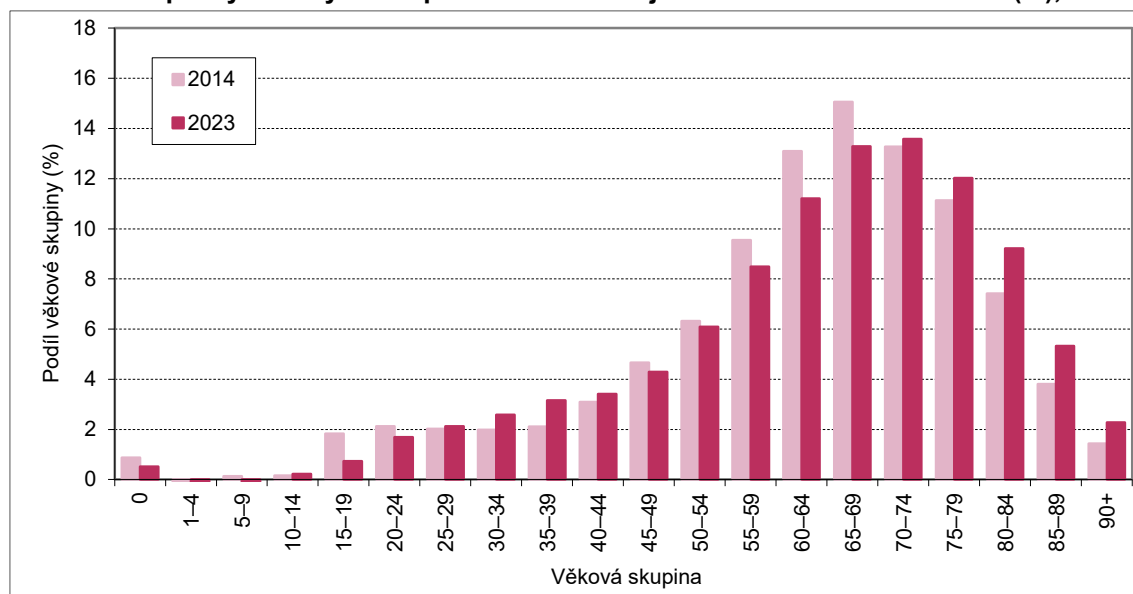

Obr. 5.3 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2014, 2022 a 2023 podle pohlaví

Pozn.: Záporný příspěvek k celkovému růstu naděje dožití při narození u některých věkových skupin mladých dospělých (muži i ženy) i dětí (ženy) koresponduje se zvýšením měr úmrtnosti v těchto věkových skupinách a časových intervalech v reálné populaci (zde tabulková populace, očištěná od vlivu změn věkového složení), jde ale spíše o náhodné výkyvy podpořené nízkou úrovní úmrtnosti v daných věkových skupinách.

Obr. 5.4 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi muži a ženami (%), 2014 a 2023

Zemřelí podle základní příčiny smrti

Statistika zemřelých podle příčin smrti není v čase plně srovnatelná, a to z důvodu průběžných (větších či menších) aktualizací Mezinárodní klasifikace nemocí (v ČR je od roku 1994 v platnosti její desátá revize,

dále MKN-10). Zásadními mezníky byly v posledních deseti letech roky 2018 a 2021³⁶. Krom toho byla v jarních měsících roku 2020 MKN-10 operativně aktualizována o onemocnění covid-19.

Tab. 5.6 Zemřelí podle pohlaví a vybraných příčin smrti, 2014–2023³⁷

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	105 665	112 920	112 362	129 289	139 891	120 219	112 795
Novotvary (C00-D48)	27 603	28 266	28 869	28 716	27 717	28 170	27 921
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	3 540	3 481	3 532	3 435	3 351	3 402	3 327
ZN slinivky břišní (C25)	1 998	2 159	2 266	2 327	2 343	2 312	2 428
ZN průdušnice, průdušky a plic (C33-C34)	5 259	5 275	5 334	5 304	4 898	4 973	4 917
ZN prostaty (C61)	3 090	2 993	3 183	3 234	3 213	3 182	3 204
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	4 090	5 137	5 160	5 897	6 091	5 756	5 696
Diabetes mellitus (E10-E14)	3 500	4 280	4 268	4 993	5 092	4 839	4 851
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	1 210	1 674	1 822	2 023	1 996	1 908	1 844
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	1 035	1 486	1 594	1 749	1 684	1 608	1 562
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	2 664	3 636	3 719	4 184	3 986	4 246	4 054
Alzheimerova nemoc (G30)	1 369	2 098	2 182	2 601	2 294	2 561	2 398
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	48 627	48 792	47 393	51 299	47 873	46 286	43 745
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	26 039	23 291	22 336	23 353	21 866	19 829	18 092
Akutní infarkt myokardu (I21-I22*)	5 476	3 989	3 793	3 642	3 392	2 969	2 696
Selhání srdce (I50)	3 045	5 499	5 477	6 728	6 543	7 290	7 151
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	9 410	7 985	7 419	7 552	7 112	6 884	6 506
Ateroskleróza (I70)	1 586	1 601	1 535	1 611	1 442	1 429	1 281
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	6 210	8 315	8 192	8 290	7 735	8 504	8 619
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	2 258	3 400	3 451	3 796	3 552	3 772	3 719
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	4 474	4 926	5 023	5 087	5 362	5 429	5 269
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	5 714	5 845	5 685	5 633	5 300	5 448	5 334
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	790	736	720	666	598	604	600
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 489	1 352	1 191	1 224	1 221	1 302	1 253
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	10 539	25 455	6 035	1 699
Ostatní	5 073	6 329	6 499	7 621	8 376	8 437	8 614

Pozn.: K větším aktualizacím MKN-10 došlo v letech 2018 a 2021.

ZN = zhoubný novotvar

* Kód I22 Pokračující infarkt myokardu od roku 2018 nepoužíván pro základní příčinu smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Pohledem kapitol MKN-10 zemřelo v roce 2023 v Česku nejvíce osob na nemoci oběhové soustavy – 43,7 tisíce, tj. 38,8 % všech úmrtí, když nejčtenější z nich byly ischemické nemoci srdeční s 18,1 tisíci úmrtími (16,0 % úhrnu), na selhání srdce zemřelo 7,2 tisíce osob a na cévní nemoci mozku 6,5 tisíce. Druhou nejčastější skupinou příčin byly novotvary s 27,9 tisíci úmrtími (24,8 % celku), přičemž nejčtenější mezi nimi, zhoubný novotvar průdušnice, průdušky a plic, způsobil 4,9 tisíce úmrtí (4,4 %), dalšími byly zhoubný novotvar tlustého střeva, konečniku a řiti či zhoubný novotvar prostaty a ženského prsu. Na třetí příčce figurovala se značným odstupem kapitola nemoci dýchací soustavy – 8,6 tisíce zemřelých (7,6 %). S výjimkou covidových let 2020 a 2021 je uvedené pořadí prvních třech skupin příčin smrti typické a platné po celé desetiletí 2014–2023 i starší období. Na místo čtvrté v počtu úmrtí se v roce 2023 poprvé dostala kapitola nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek s 5,7 tisíce zemřelými (5,0 % úhrnu), která v jiných letech minulá dekády figurovala nejčastěji na páté, případně šesté pozici. Naprostou většina úmrtí v této skupině (85 % v roce 2023) představují zemřelí na diabetes mellitus. Další dvě skupiny příčin smrti způsobily velmi

³⁶ Podrobněji v publikacích *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2018* (Kód publikace: 130069-19, *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018* | Produkty (gov.cz)) a *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2021* (Kód publikace: 130069-22, *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2021* | Produkty (gov.cz)).

³⁷ Podrobnější informace o příčinách smrti v publikaci *Zemřelí podle zkráceného seznamu příčin smrti v ČR, krajích a okresech 2014–2023* (Kód publikace: 130206-24, *Zemřelí podle zkráceného seznamu příčin smrti v ČR, krajích a okresech - 2014–2023* | Produkty (gov.cz)) a v datové sadě *Zemřelí podle příčin smrti a pohlaví v ČR, krajích a okresech 2006–2023* (Kód: 130143-24, *Zemřelí podle příčin smrti a pohlaví v ČR, krajích a okresech - 2006–2023* | Produkty (gov.cz))

podobný počet úmrtí – na páté v pořadí vnější příčiny i šesté nemoci trávicí soustavy zemřelo 5,3 tisíce osob (4,7 %); sedmé byly s 4,1 tisíci (3,6 %) nemoci nervové soustavy z více než poloviny reprezentované Alzheimerovou nemocí.

Tab. 5.6 Zemřelí podle pohlaví a vybraných příčin smrti, 2014–2023 (pokračování)

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Muži celkem	53 740	57 273	57 339	66 599	73 522	61 404	58 030
Novotvary (C00-D48)	15 252	15 551	15 936	15 901	15 093	15 339	15 150
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	2 041	2 049	2 138	2 013	1 975	2 004	1 931
ZN slinivky břišní (C25)	1 012	1 070	1 124	1 181	1 183	1 153	1 177
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33-C34)	3 588	3 404	3 481	3 421	3 080	3 102	3 007
ZN prostaty (C61)	1 509	1 372	1 443	1 524	1 427	1 488	1 519
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	1 830	2 307	2 386	2 679	2 932	2 690	2 674
Diabetes mellitus (E10-E14)	1 598	1 948	2 001	2 318	2 522	2 286	2 312
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	512	685	740	816	775	765	753
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	387	550	573	623	549	552	552
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	1 213	1 535	1 626	1 759	1 701	1 733	1 746
Alzheimerova nemoc (G30)	496	689	791	892	734	803	792
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	22 489	22 925	22 328	24 289	22 977	21 763	21 101
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	12 603	11 690	11 197	11 845	11 308	10 064	9 484
Akutní infarkt myokardu (I21-I22*)	3 165	2 353	2 259	2 270	2 143	1 793	1 745
Selhání srdce (I50)	1 456	2 483	2 514	3 083	2 997	3 214	3 235
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	3 885	3 443	3 218	3 356	3 105	3 029	2 947
Ateroskleróza (I70)	647	702	684	721	615	634	607
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	3 520	4 481	4 461	4 680	4 357	4 669	4 589
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	1 167	1 705	1 787	2 081	1 947	2 038	1 971
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	2 537	2 831	2 886	2 969	3 135	3 131	3 053
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	3 860	3 890	3 809	3 795	3 592	3 723	3 701
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	600	551	552	506	456	463	457
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 196	1 102	949	1 009	966	1 031	1 019
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	5 938	14 668	3 273	896
Ostatní	2 527	3 068	3 167	3 773	4 292	4 318	4 367
Ženy celkem	51 925	55 647	55 023	62 690	66 369	58 815	54 765
Novotvary (C00-D48)	12 351	12 715	12 933	12 815	12 624	12 831	12 771
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	1 499	1 432	1 394	1 422	1 376	1 398	1 396
ZN slinivky břišní (C25)	986	1 089	1 142	1 146	1 160	1 159	1 251
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33-C34)	1 671	1 871	1 853	1 883	1 818	1 871	1 910
ZN prsu (C50)	1 581	1 621	1 740	1 710	1 786	1 694	1 685
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	2 260	2 830	2 774	3 218	3 159	3 066	3 022
Diabetes mellitus (E10-E14)	1 902	2 332	2 267	2 675	2 570	2 553	2 539
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	698	989	1 082	1 207	1 221	1 143	1 091
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	648	936	1 021	1 126	1 135	1 056	1 010
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	1 451	2 101	2 093	2 425	2 285	2 513	2 308
Alzheimerova nemoc (G30)	873	1 409	1 391	1 709	1 560	1 758	1 606
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	26 138	25 867	25 065	27 010	24 896	24 523	22 644
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	13 436	11 601	11 139	11 508	10 558	9 765	8 608
Akutní infarkt myokardu (I21-I22*)	2 311	1 636	1 534	1 372	1 249	1 176	951
Selhání srdce (I50)	1 589	3 016	2 963	3 645	3 546	4 076	3 916
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	5 525	4 542	4 201	4 196	4 007	3 855	3 559
Ateroskleróza (I70)	939	899	851	890	827	795	674
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	2 690	3 834	3 731	3 610	3 378	3 835	4 030
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	1 091	1 695	1 664	1 715	1 605	1 734	1 748
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	1 937	2 095	2 137	2 118	2 227	2 298	2 216
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	1 854	1 955	1 876	1 838	1 708	1 725	1 633
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	190	185	168	160	142	141	143
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	293	250	242	215	255	271	234
Covid-19 (U07, U10)	-	-	-	4 601	10 787	2 762	803
Ostatní	2 546	3 261	3 332	3 848	4 084	4 119	4 247

Další poznámky viz tab. 5.6a.

Meziroční pokles počtu úmrtí o 7,4 tisíce osob (tj. relativně o 6,2 %) je ukryt hlavně v poklesu počtu úmrtí na covid-19 – v roce 2023 na něj zemřelo 1 699 osob, což oproti roku 2022 znamená pokles o 4 336 úmrtí, relativně o 71,8 %. Kapitola MKN-10 označená Kódy pro speciální účely, v Česku z příčin smrti obsahující jen covid-19 a s ním související stavy, se v žebříčku příčin odsunula až na 12. místo (ze čtvrtého v roce 2022). Vedle toho se mezi roky 2022 a 2023 snížil počet úmrtí ve všech čteněji zastoupených skupinách příčin smrti s výjimkou nemocí dýchací soustavy (nárůst o 1,4 %, který koresponduje s dlouhodobějším vývojem během uplynulé dekády). Větší meziroční snížení počtu úmrtí (vedle covidu-19), evidujeme u nemoci oběhové soustavy (pokles o 2,5 tisíce zemřelých, tj. o 5,5 %; pokles koresponduje s dlouhodobějším vývojem), novotvarů (dlouhodoběji stagnace počtů) či nemocí nervové soustavy (během desetiletí nárůst).

U mužů a žen jsou dlouhodobě i v roce 2023 první tři nejčastější skupiny příčin smrti shodné. U žen ale bývá markantnější zastoupení nemocí oběhové soustavy – v roce 2023 dosahoval podíl úmrtí na nemoci oběhové soustavy na úhrnu úmrtí žen / mužů 41,3 %, resp. 36,4 %. Naopak u mužů bývá významnější pozice novotvarů (v roce 2023 zahrnovaly 26,1 % všech úmrtí mužů, zatímco žen zemřelo na novotvary 23,3 %) a nemocí dýchací soustavy (7,9 % všech úmrtí mužů a 7,4 % úhrnu úmrtí žen). Na dalších místech se už žebříček příčin smrti mužů a žen rozchází. U mužů jsou významnější vnější příčiny úmrtí (6,4 % a 4. místo v roce 2023), dále nemoci trávicí soustavy (5,3 % a 5. místo) a až na 6. pozici skončily nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (4,6 %; celkově čtvrté) a na 7. místě nemoci nervové soustavy (3,0 % úmrtí mužů). U žen mají vyšší váhu nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (5,5 % úmrtí a 4. místo v roce 2023) a nemoci nervové soustavy (4,2 % a 5. místo), naopak oproti mužům ztrácejí nemoci trávicí soustavy na 6. místě (4,0 %) a ještě výrazněji na pozici 7. vnější příčiny smrti (3,0 % úmrtí žen).

Standardizované míry úmrtnosti na jednotlivé příčiny smrti umožňují oproti absolutním počtům zemřelých metodicky čistší srovnání úrovně úmrtnosti, a to v čase, místně i mezi pohlavími, neboť očišťují úmrtnost od vlivu rozdílů ve věkovém složení. V roce 2023 bylo pořadí sledovaných skupin příčin smrti podle standardizovaných měr úmrtnosti stejné jako podle absolutních počtů. U žen bez výjimky, u mužů se i v roce 2023 zopakovala odlišnost vyskytující se pravidelně od roku 2018 – nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek se podle standardizovaných měr posouvají na páté místo před nemoci trávicí soustavy, které jsou až šesté.

Jak ukazují různé ukazatele úmrtnosti, jsou úmrtnostní poměry mužů horší než úmrtnostní poměry žen. Index porovnávající standardizovanou míru úmrtnosti mužů a žen dosáhl v roce 2023 hodnoty 1,59 a během období 2014–2023 se pohyboval v rozmezí 1,53 až 1,65. Z hlediska jednotlivých příčin evidujeme mužskou nadúmrtnost na všechny skupiny (zde sledovaných) čtenějších příčin smrti, její výše je ale různá. Nadprůměrný index mužské nadúmrtnosti pozorujeme dlouhodobě pro vnější příčiny smrti (2,85 v roce 2023), covid-19 (1,95), nemoci dýchací soustavy (1,78), nemoci trávicí soustavy (1,77) a novotvary (1,66). Na opačné straně škály, s nejnižší mužskou nadúmrtností, figurují nemoci nervové soustavy (1,18)³⁸, respektive skupina Alzheimerova nemoc a jiné demence, na něž měly v posledních čtyřech letech už vyšší úmrtnost ženy (a dlouhodobě je úmrtnost na ně mezi pohlavími vyrovnaná, přičemž v absolutních počtech úmrtí ženy vedou).

³⁸ Pro nemoci duševní a poruchy chování byl v roce 2023 index mužské nadúmrtnosti ještě nižší (1,12), nepatří ale mezi nejčtenější skupiny příčin smrti (dle kapitol MKN-10 v roce 2023 až 11. místo). Zde jsou v tabulce zahrnuty pro obsažení diagnóz vaskulární a neúčené demence v této kapitole, běžně sledovaných spolu s Alzheimerovou nemocí.

Tab. 5.7 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2014–2023

Základní příčina smrti (kód dle MKN-10)	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Muži celkem	1 568,5	1 519,8	1 493,2	1 718,8	1 873,8	1 569,4	1 441,8
Novotvary (C00-D48)	390,4	367,0	370,4	363,8	346,4	349,7	337,0
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	53,5	49,5	50,7	47,2	46,0	46,6	43,4
ZN slinivky břišní (C25)	24,6	23,9	24,6	25,6	26,0	25,0	25,0
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33-C34)	85,4	74,7	75,6	73,4	66,2	66,3	63,0
ZN prostaty (C61)	47,4	37,8	39,7	40,0	38,0	39,1	38,6
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	55,1	64,1	65,1	70,5	76,5	69,6	70,2
Diabetes mellitus (E10-E14)	47,9	52,9	53,9	60,3	64,7	59,1	60,2
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	17,7	21,9	22,7	24,0	23,0	22,4	21,0
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	14,8	19,2	19,4	20,1	18,7	18,4	17,1
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	35,7	42,5	45,1	46,7	44,7	46,5	44,4
Alzheimerova nemoc (G30)	18,0	21,5	25,5	26,3	22,1	24,8	23,2
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	734,6	668,3	636,8	682,5	648,7	610,1	572,3
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	414,4	344,4	321,7	336,8	323,8	283,2	260,0
Akutní infarkt myokardu (I21-I22*)	88,0	58,2	55,5	54,1	49,8	41,2	39,8
Selhání srdce (I50)	47,4	73,3	72,5	87,6	86,5	92,7	88,9
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	131,4	100,4	92,0	93,7	86,0	82,6	78,0
Ateroskleróza (I70)	22,7	21,9	20,8	21,0	18,3	19,2	16,6
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	108,7	123,9	120,4	123,6	112,6	120,6	117,0
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	40,6	51,9	53,6	60,1	53,9	57,3	54,5
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	60,8	62,5	62,8	64,0	65,9	66,4	64,3
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	91,7	87,4	86,2	83,9	79,5	81,4	79,7
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	11,8	11,0	10,9	9,9	9,2	9,1	8,9
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	24,5	22,1	19,0	20,4	19,7	20,7	20,2
Covid-19 (U07, U10)	0,0	0,0	0,0	160,8	365,2	92,1	25,8
Ostatní	73,8	82,0	83,8	99,0	111,2	110,6	110,1
Ženy celkem	1 009,9	993,3	963,8	1 084,3	1 138,3	997,8	907,5
Novotvary (C00-D48)	225,0	217,6	217,8	213,2	209,1	207,9	202,9
ZN tlustého střeva, konečniku a řiti (C18-C21)	27,3	24,7	23,6	23,8	22,8	22,8	22,2
ZN slinivky břišní (C25)	18,0	18,5	19,1	18,8	19,0	18,6	19,6
ZN průdušnice, průdušky a plíce (C33-C34)	29,7	31,5	30,7	30,7	29,4	29,7	29,8
ZN prsu (C50)	29,1	28,1	29,6	29,0	30,1	28,0	27,4
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00-E90)	44,0	50,5	48,3	55,3	53,9	51,6	49,8
Diabetes mellitus (E10-E14)	36,8	41,3	39,3	45,7	43,6	42,6	41,7
Poruchy duševní a poruchy chování (F00-F99)	13,8	18,3	19,6	21,6	21,8	20,1	18,6
Vaskulární a neurčená demence (F01, F03)	12,9	17,3	18,5	20,2	20,3	18,6	17,3
Nemoci nervové soustavy (G00-G99)	27,3	37,1	36,2	41,5	39,0	42,1	37,7
Alzheimerova nemoc (G30)	16,6	25,0	24,2	29,4	26,8	29,6	26,3
Nemoci oběhové soustavy (I00-I99)	526,6	471,4	447,9	476,6	437,5	426,6	384,1
Ischemické nemoci srdeční (I20-I25)	274,6	213,0	200,1	204,7	187,1	171,2	147,7
Akutní infarkt myokardu (I21-I22*)	45,2	29,2	26,7	23,5	21,3	19,5	15,4
Selhání srdce (I50)	32,3	55,0	53,3	64,5	62,5	71,5	66,7
Cévní nemoci mozku (I60-I69)	109,8	81,7	74,4	72,9	69,6	65,9	59,3
Ateroskleróza (I70)	19,7	16,8	15,5	15,9	14,8	14,1	11,6
Nemoci dýchací soustavy (J00-J99)	52,2	68,0	64,9	61,7	57,3	64,2	65,9
Zánět plic (pneumonie) (J12-J18)	21,8	31,0	29,8	29,9	27,9	30,0	29,5
Nemoci trávicí soustavy (K00-K93)	36,3	36,7	37,0	36,3	38,1	38,6	36,4
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01-Y98)	35,5	35,5	33,5	32,4	30,4	30,1	27,9
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	3,5	3,4	3,1	2,9	2,6	2,5	2,5
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	5,5	4,6	4,4	3,9	4,8	4,9	4,1
Covid-19 (U07, U10)	0,0	0,0	0,0	78,5	180,4	46,6	13,2
Ostatní	49,2	58,3	58,6	67,2	70,7	70,1	71,1

Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013

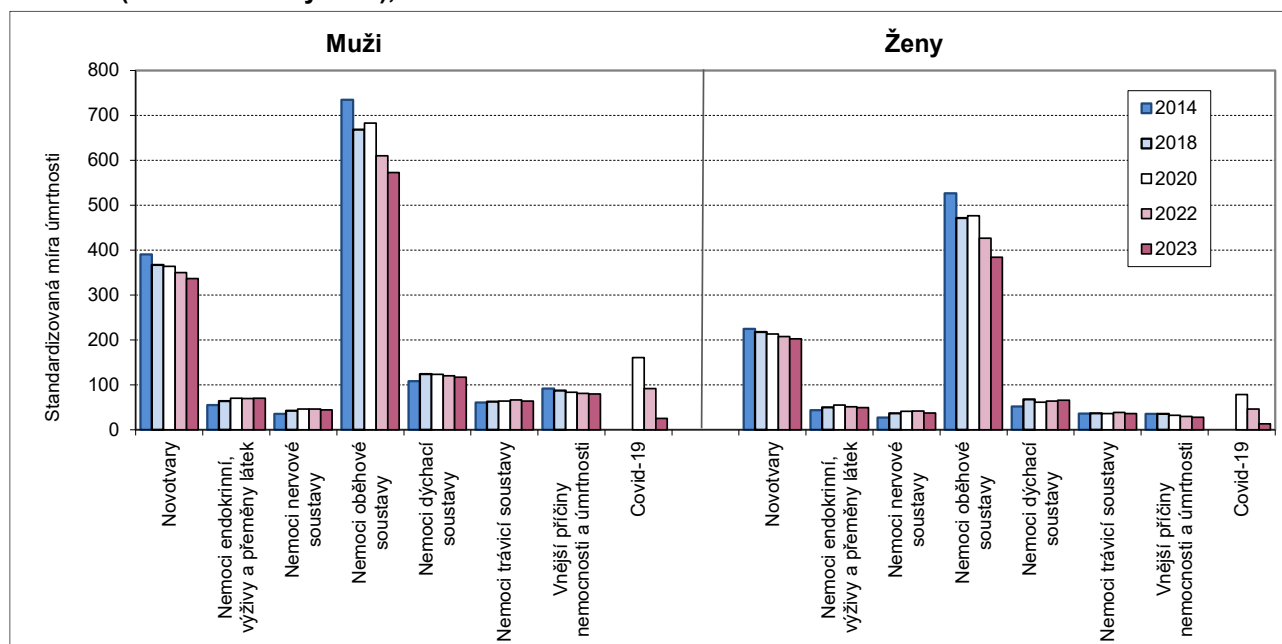
(zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

Další poznámky viz tab. 5.6a.

Standardizovaná míra celkové úmrtnosti se meziročně snížila pro muže o 8,1 %, pro ženy o 9,0 %. K poklesu došlo u standardizovaných měr úmrtnosti na většinu skupin příčin smrti, podobně jako u

absolutních počtů úmrtí. Nejmarkantnější redukcí zaznamenala úmrtnost na covid-19 (jako u absolutních počtů zemřelých), u obou pohlaví o 72 % (71,9 % u mužů a 71,6 % u žen). Ke snížení celkové standardizované úmrtnosti dále přispělo její zmenšení na nemoci oběhové soustavy (u žen o 10,0 %, u mužů o 6,2 %) a relativně výrazněji na nemoci nervové soustavy (u žen o 10,5 %, u mužů o 4,6 %)³⁹. Standardizovaná míra úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy klesla výrazněji pouze u mužů (o 3,0 %; u žen růst o 2,5 %). Z hlediska vývoje celého desetiletí, tedy při porovnání krajních roků 2014 a 2023, zachovává rok 2023 dlouhodobý celkový trend snižování úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy i na novotvary a vnější příčiny smrti (v případě novotvarů a vnějších příčin mírnější a více kolísavý). Přes meziroční redukcí úmrtnosti na nemoci nervové soustavy dodržuje porovnání roků 2014 a 2023 dlouhodobější trend jejího nárůstu, podobně tomu je i u nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek (u mužů došlo meziročně ke stagnaci úmrtnosti, u žen ke snížení). Trend nepravidelného vývoje úmrtnosti u nemocí dýchací soustavy⁴⁰ i stagnace v případě nemocí trávicí soustavy setrval.

Obr. 5.5 Standardizované míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných skupin příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2014–2023

Pozn.: Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013 (zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

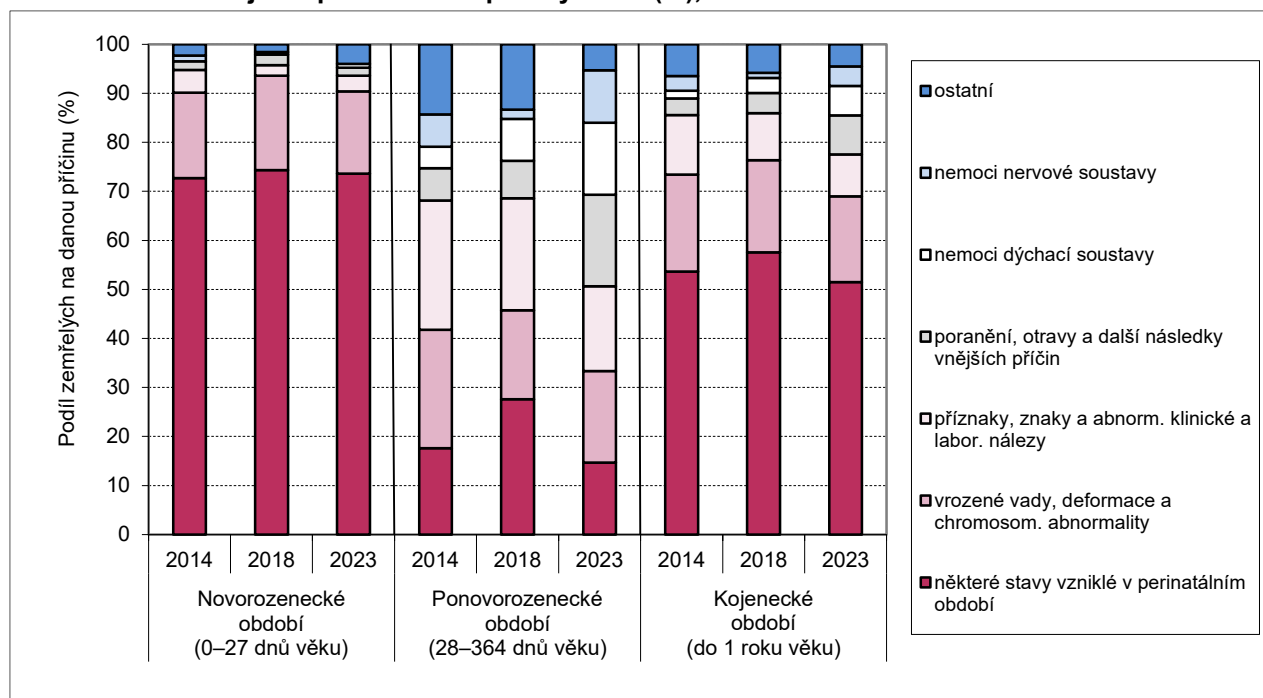
Z hlediska příčin smrti jsou specifická úmrtí v kojeneckém věku, protože kojenci umírají i na příčiny, které se ve vyšším věku již nevyskytují. Tyto příčiny jsou v rámci kapitol MKN-10 soustředěny převážně do kapitoly označené „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ a v roce 2023 způsobily 51,5 %, tj. 103 z celkových 200 úmrtí dětí do jednoho roku věku. „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ zapříčiňují pravidelně polovinu a častěji i více úmrtí kojenců. Druhou pozici na žebříčku nejčtenějších příčin úmrtí kojenců dlouhodobě, a nejenak i v roce 2023, zabírají „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“, naposledy s 17,5 % (35) úmrtími. Třetí příčka běžně, včetně roku 2023, patří „Příznakům, znakům a abnormálním klinickým a laboratorním nálezům“ – 8,5 %, tj. 17 úmrtí, které jsou, v průměru celé dekády, z přibližně 2/3 tvořeny syndromem náhlé smrti dítěte (SIDS). Čtvrté místo většinou zaujímají vnější příčiny a o další dvě pozice se dělí vají nemoci dýchací soustavy a nemoci nervové soustavy – tyto tři skupiny dlouhodobě nepřesahují 5,0 % kojeneckých úmrtí každá. Rok 2023 byl ale výjimečný s až 8,0 % podílem

³⁹ V absolutním vyjádření se více než snížení úmrtnosti na nemoci nervové soustavy podílelo její snížení na novotvary s celkově významně vyšší úmrtností. Meziroční pokles úmrtnosti na novotvary byl o 13 úmrtí mužů na 100 tis. mužů, resp. 5 úmrtí žen na 100 tis. žen (u nemocí nervové soustavy šlo o hodnoty 2, resp. 4), zatímco relativně klesla o 3,7 % u mužů a 2,4 % u žen (u nemocí nervové soustavy se jednalo o 4,6 %, resp. 10,5 %).

⁴⁰ Nepravidelnosti u úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy spoluvytváří také v různých letech různě načasovaný a silný výskyt epidemii infekčních virových onemocnění dýchací soustavy.

úmrť dětí do jednoho roku na vnější příčiny. V novorozeneckém období (první čtyři týdny života) bývá převaha „Některých stavů vzniklých v perinatálním období“ ještě markantnější – v roce 2023 způsobily 73,6 %, tj. 92 z celkových 125 novorozeneckých úmrtí (dlouhodobě podíl kolem ¾) a spolu s druhými „Vrozenými vadami, deformacemi a chromozomálními abnormalitami“ stojí běžně za 90 % a více novorozeneckými úmrtími. Naopak v ponovorozeneckém období (od čtyř týdnů věku do jednoho roku) bývá zastoupení prvních třech skupin příčin smrti vyrovnanější a jejich pořadí se v jednotlivých letech mění. V roce 2023 se „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ dokonce do první trojice nedostaly, dělily se o čtvrté a páté místo s nemocemi dýchací soustavy a o první příčku žebříčku ponovorozeneckých úmrtí se podělily „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ a vnější příčiny smrti (každá 18,7 %, tj. 14 ze 75 ponovorozeneckých úmrtí).

Obr. 5.6 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti (%), 2014–2023

Místo úmrtí

Dlouhodobě dochází v Česku k nejvíce úmrtím ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, v roce 2023 to bylo 66,7 tisíce, tj. 59,1 % všech úmrtí. Stejně tak stabilní bývá i druhé a třetí místo – doma zemřelo 28,6 tisíce, tj. 25,3 % všech úmrtí roku 2023 a v zařízení sociálních služeb 11,3 tisíce (tj. 10,0 %). Pořadí dalších sledovaných míst úmrtí (např. veřejná místa, převoz, aj.) se v desetiletí 2014–2023 měnilo, šlo ale o lokality s nízkým zastoupením na úhrnu úmrtí (maximální podíl každé do 2,4 %).

Význam jednotlivých míst úmrtí se částečně diferencuje podle pohlaví, věku a příčiny smrti, přičemž tyto odlišnosti zůstávají v čase zachovány. Muži častěji než ženy umírají doma (v roce 2023 byl podíl úmrtí doma u mužů 27,6 %, u žen 22,8 %) a ve venkovním a jiném veřejném prostoru (4,1 % versus 1,1 %), ženy naopak v zařízeních sociálních služeb (14,5 % úmrtí žen a 5,7 % úmrtí mužů).

Věkově specifické je zastoupení zdravotnických zařízení lůžkové péče jako místa úmrtí hlavně u mladých osob a dětí – zatímco u dětí do 14 let zde v roce 2023 došlo k 63,1 % úmrtí, mladých dospělých (od 15 do 39 let) ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče zemřelo jen 33,5 % (přesto i u mladých dospělých zůstávají prvním místem úmrtí). U osob od 15 do 39 let je oproti ostatním věkovým skupinám značně významnější zastoupení úmrtí ve veřejném prostoru (ulice, veřejné místo, „jinde“) s 26,7 % v roce 2023 (v úhrnu jde jen o 2,7 % všech úmrtí). Domov bývá pravidelně druhým nejčastějším místem úmrtí, ale jeho podíl se v jednotlivých věkových skupinách liší: např. ve středním věku (od 40 do 59 let) došlo k úmrtím doma ve třetině případů, zatímco u dětí a seniorů 80letých a starších jen v jedné pětině. Zařízení sociálních

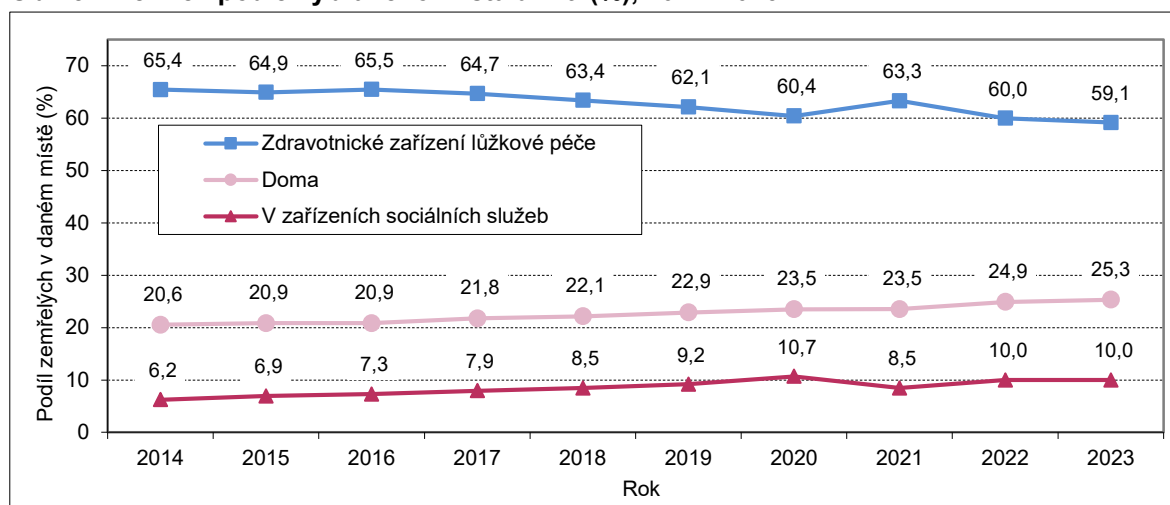
služeb mají logicky nejvyšší zastoupení u starších seniorů (17,2 % v roce 2023 ve věkové skupině 80 a víceletých), ale i v jejich případě zauímají zařízení sociálních služeb až třetí místo v žebříčku míst úmrtí.

Tab. 5.8 Zemřelí podle místa úmrtí, 2023

Místo úmrtí	Věková skupina					Pohlaví		Celkem
	0–14	15–39	40–59	60–79	80 a více	Muži	Ženy	
Celkem	360	1 889	9 999	49 446	51 101	58 030	54 765	112 795
Doma	74	514	3 345	14 192	10 431	16 043	12 513	28 556
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	227	633	4 877	30 364	30 616	34 336	32 381	66 717
Jiné zdravotnické zařízení	8	9	47	346	434	387	457	844
Na ulici, veřejném místě	14	318	579	621	132	1 373	291	1 664
Při převozu	3	20	81	289	172	358	207	565
V zařízení sociálních služeb	1	16	123	2 350	8 783	3 305	7 968	11 273
Jinde	14	186	457	501	171	1 011	318	1 329
Nezjištěno	19	193	490	783	362	1 217	630	1 847

Zatímco pořadí míst úmrtí podle četnosti úmrtí v nich zůstává stabilní, váhy prvních třech nejčastějších mají po celou dobu platnosti číselníku míst úmrtí v současné podobě (od roku 2013) pravidelné vývojové trendy. Zastoupení úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče se pravidelně snižuje (s výjimkou roku 2021 a ještě 2016) a pokles podílu úmrtí v nich mezi roky 2014 a 2023 byl o 9,6 %. Naopak váha úmrtí doma a v zařízeních sociálních služeb narůstala (v sociálních službách opět s výjimkou covidového roku 2021), mezi krajními roky minulé dekády o 23,2 % u úmrtí doma a o 60,2 % u úmrtí v zařízení sociálních služeb.

Obr. 5.7 Zemřelí podle vybraného místa úmrtí (%), 2014–2023

Zemřelí s migračním původem

Tab. 5.9 Zemřelí podle státního občanství*, 2014–2023

Státní občanství	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zemřelí cizí státní občané	560	956	985	1 189	1 575	1 306	1 645
podíl na všech zemřelých (%)	0,53	0,85	0,88	0,92	1,13	1,09	1,46
Česko	105 105	111 964	111 377	128 100	138 316	118 913	111 150
Ukrajina	89	170	155	198	292	296	658
Slovensko	106	244	260	321	385	300	320
Polsko	84	149	145	145	159	175	167
Rusko	47	59	59	71	106	87	77
Německo	33	67	73	81	99	87	71

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2023.

Statistika zemřelých zahrnuje nejen úmrtí českých státních občanů, kteří jsou obyvateli Česka, ale i občanů cizích států. Počet zemřelých obyvatel s cizím státním občanstvím se během uplynulého desetiletí sice meziročně zvyšoval (s výjimkou roku 2016 a 2022) z 560 (rok 2014) až na 1 645 úmrtí v roce 2023, na úhrnu všech úmrtí ale stále zaujímá nízký podíl – 1,5 % v roce 2023. Nejčastěji umírajícími státními občany byly většinou Slováci, dále evidujeme významnější zastoupení Ukrajinců a Poláků a poté Rusů, Němců či Vietnamců. V roce 2023 bylo nejvíc úmrtí cizinců mezi Ukrajinci, zaujali 40,0 % všech úmrtí cizích státních občanů (658 úmrtí), následovali Slováci s 19,5 % (320) a Poláci s 10,2 % (167).

Tab. 5.10 Zemřelí podle státu narození*, 2014–2023

Stát narození	2014	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zemřelí s cizím státem narození	6 423	6 798	8 560	8 054	9 076	7 512	7 435
podíl na všech zemřelých (%)	6,08	6,02	7,62	6,23	6,49	6,25	6,59
Česko	99 242	106 122	103 802	121 235	130 815	112 707	105 360
Slovensko	4 022	4 328	5 686	5 187	5 901	4 713	4 514
Ukrajina	668	755	833	833	910	857	1 127
Polsko	313	395	462	443	423	434	380
Rumunsko	231	243	331	291	308	262	235
Rusko	150	150	175	161	198	182	196

* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2023.

Vývoj počtu a podílu zemřelých obyvatel narozených jinde než v Česku nebyl v dekadě 2014–2023 pravidelný. Podíl zemřelých narozených v cizině se pohyboval od 5,6 % (rok 2016) po 7,6 % (rok 2019) a v roce 2023 dosáhl 6,6 % všech zemřelých, tj. 7 435 úmrtí. Slovensko⁴¹ bylo po celé poslední desetiletí jednoznačně nejčastějším místem, kde se tito zemřelí narodili, se zastoupením blížícím se 2/3 úhrnu úmrtí narozených v cizině (60,7 % v roce 2023). Na druhém místě se pravidelně objevují zemřelí narození na Ukrajině (15,2 % v roce 2023), dále v Polsku.

⁴¹ Výraznější nárůst počtu zemřelých narozených na Slovensku pro rok 2019 částečně odráží zavedení nové metodické kontroly dat.